

Sygn. akt I UK 308/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 28 lutego 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania Damiana Ś.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o rentę socjalną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 28 lutego 2012 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 27 kwietnia 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt I i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia 7 września 2009 r., wydaną na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. Nr 135, poz. 1268 ze zm.) odmówił Damianowi Ś. przyznania prawa do renty socjalnej. Komisja lekarska Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w orzeczeniu z dnia 27 sierpnia 2009 r. ustaliła, że wnioskodawca nie jest całkowicie niezdolny do pracy.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych po rozpoznaniu powyższego odwołania, wyrokiem z dnia 7 października 2010 r. oddalił odwołanie. Sąd Okręgowy stwierdził, że kwestią sporną w niniejszej sprawie było ustalenie aktualnego stanu zdrowia Damiana Ś., a w szczególności, czy jest on całkowicie niezdolny do pracy, co warunkowało spełnienie przez niego przesłanek z art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej umożliwiających przyznanie mu prawa do świadczenia. W celu ustalenia powyższej okoliczności, Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy z zakresu neurologii, ortopedii i psychiatrii. Biegli po zapoznaniu się z dokumentacją lekarską oraz zbadaniu Damiana Ś. stwierdzili, iż cierpi on na następujące schorzenia: stan po ciężkim urazie czaszkowo - mózgowym w wyniku wypadku komunikacyjnego ze stłuczeniem pnia mózgu, krwakiem nadtwardówkowym okolicy ciemieniowej lewej, obrzękiem mózgu, krwakiem nadtwardówkowym okolicy ciemieniowej lewej, obrzękiem mózgu, złamaniem łuski lewej kości skroniowej, padaczkę pourazową w wywiadzie, napady złożone (prawdopodobnie częste), skrzywienie w odcinku piersiowo - lędźwiowym kręgosłupa z podawanymi bólami. W ocenie biegłych powyższe schorzenia skutkują całkowitą niezdolnością do pracy, w tym niezdolnością do pracy w zawodzie kucharza na okres dwóch lat tj. od dnia 31 października 2009 r. do dnia 31 października 2011 r. Ponadto przeciwwskazana jest praca na wysokości, przy elektryczności, maszynach w ruchu i prowadzenie pojazdów komunikacyjnych. Odnosząc się do zarzutów organu rentowego, biegli podtrzymali swoje dotychczasowe stanowisko. Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii innego biegłego z zakresu neurologii, który po zbadaniu wnioskodawcy i po zapoznaniu się z aktualną dokumentacją lekarską stwierdził częściową niezdolność do pracy

zarobkowej w okresie od dnia 31 października 2009 r. i przyjął, że niezdolność ta będzie trwała przez okres dwóch lat. Sąd Okręgowy przychylił się do zastrzeżeń organu rentowego złożonych do opinii pierwszego zespołu biegłych uznając, że biegli pomimo wskazania istnienia całkowitej niezdolności do pracy w istocie stwierdzili, że Damian Ś. nie jest niezdolny do wykonywania każdej pracy, a jedynie do wykonywania określonych prac, co odpowiada definicji ustawowej częściowej niezdolności do pracy zawartej w art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2009 roku, Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

Damian Ś. zaskarżył powyższy wyrok apelacją w całości.

Wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2011 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 września 2009 r. i przyznał Damianowi Ś. rentę socjalną od dnia 22 lutego 2011 r. do 22 lutego 2012 r., (pkt I) w pozostałej części odwołanie i apelację oddalił. (pkt II) Sąd stwierdził, że apelacja okazała się zasadna w części dotyczącej żądania przyznania wnioskodawcy prawa do renty socjalnej na wskazany wyżej okres. Natomiast w pozostałym zakresie, dotyczącym przyznania prawa do renty socjalnej na okres od daty złożenia wniosku (28 kwietnia 2009 r.) do dnia 22 lutego 2011 r., jak też na dalszy okres, zarówno apelacja, jak i odwołanie od decyzji okazały się niezasadne.

Kwestią sporną w niniejszej sprawie było ustalenie, czy Damian Ś. jest całkowicie niezdolny do pracy, co warunkowało przyznanie mu prawa do renty socjalnej. W czasie postępowania przed Sądem Okręgowym ocena stanu zdrowia wnioskodawcy została dokonana przez dwa niezależne zespoły biegłych. Pierwszy zespół złożony z lekarzy z zakresu neurologii, ortopedii i psychiatrii stwierdził, iż ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy, w tym do pracy w zawodzie kucharza na okres dwóch lat tj. od dnia 31 października 2009 roku do dnia 31 października 2011 roku. Zespół wskazał także, że przeciwwskazana jest praca na wysokości, przy elektryczności, maszynach w ruchu i prowadzenie pojazdów komunikacyjnych. Sąd Okręgowy dopuścił także dowód z opinii innego biegłego z zakresu neurologii, który stwierdził, że ubezpieczony jest częściowo niezdolny do pracy zarobkowej w okresie od dnia 31 października 2009 r. i niezdolność ta będzie

trwała przez okres dwóch lat. Wobec zarzutów apelacyjnych, a także treści powyżej przytoczonych opinii, Sąd Apelacyjny uzupełnił materiał dowodowy zgromadzony w sprawie i dopuścił dowód z łącznej opinii dwóch dotychczasowych biegłych z zakresu neurologii, wydających opinię w sprawie na okoliczność oceny stanu zdrowia ubezpieczonego. Biegli po ponownym zbadaniu wnioskodawcy i na podstawie zgromadzonej dokumentacji medycznej stwierdzili, że wnioskodawca cierpi na przebyty ciężki uraz czaszkowo - mózgowy w roku 2000 z dyskretnym zespołem piramidowym lewostronnym, padaczkę pourazową z napadami nieświadomości, bóle kręgosłupa lędźwiowo - krzyżowego w wywiadzie oraz skrzywienie kręgosłupa. Zdaniem biegłych powyższe schorzenia stanowią podstawę do uznania całkowitej niezdolności do pracy na okres jednego roku od dnia 22 lutego 2011 r. do dnia 22 lutego 2012 r. Po ponownym uzupełnieniu powyższej opinii biegli konsekwentnie wskazali, że wnioskodawca jest całkowicie niezdolny do pracy w okresie od dnia 22 lutego 2011 r. do dnia 22 lutego 2012 r., jednocześnie stwierdzając możliwość przekwalifikowania w ciągu roku w celu podjęcia pracy zarobkowej.

Sąd Apelacyjny w pełni aprobuje pogląd, iż na gruncie art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie budzi wątpliwości, że możliwość (rokowanie) przekwalifikowania powoduje brak jednej z koniecznych przesłanek niezdolności do pracy jako elementu prawa do renty mając na uwadze, że biegli w swojej opinii wyrazili ogólnie pogląd, że wnioskodawca nie jest w stanie wykonywać pracy, do wykonywania której się kształcił (kucharz), jak też innych związanych z pracą z urządzeniami w ruchu, stwierdził, że ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy.

Od orzeczenie Sądu Apelacyjnego zawartego w pkt I wyroku organ rentowy wniósł skargę kasacyjną powołując w niej naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. Nr 135, poz. 1268 ze zm.); art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j.: Dz.U. Nr 39 z 2004 r. poz. 353 ze zm.) w związku z art. 15 ustawy o rencie socjalnej poprzez uznanie, iż ubezpieczony spełnia warunki do nabycia prawa do renty socjalnej i dokonanie zmiany decyzji ZUS w oparciu o okoliczności, które nastąpiły

po dacie wydania decyzji; art. 12 ust. 2 w związku z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz.U. Nr 153 z 2009r.poz. 1227 ze zm.) w związku z art. 5 ustawy o rencie socjalnej przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy, w sytuacji, gdy rokuje odzyskanie zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Ponadto w skardze organ rentowy zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy - art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 217 § 1 k.p.c. oraz art. 286 k.p.c. poprzez nieudzielenie terminu do wypowiedzenia się przez organ rentowy w przedmiocie przedłożonej w dniu 26 kwietnia 2011 r. opinii, a w efekcie wyrokowanie bez uzyskania stanowiska organu, który został pozbawiony możliwości odniesienia się do opinii biegłych, a którą uznaje za budzącą wątpliwości; art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie. Wskazując na powyższe podstawy organ rentowy wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w części, w której zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 września 2009 r. i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach zastępstwa prawnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 2003 r. o rencie socjalnej renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia; w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia; w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. Osobie, która spełnia warunki określone w ust. 1, przysługuje: renta socjalna stała - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest trwała; renta socjalna okresowa - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest okresowa. Stopień niezdolności do pracy – całkowita bądź częściowa niezdolność do pracy – dla potrzeb ustalenia prawa do renty socjalnej określa się na podstawie art. 12 i 13 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 12 ust. 1, 2 i 3 definiuje niezdolność do pracy w ten sposób, że niezdolną do pracy w rozumieniu ustawy jest osoba, która „całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu”; całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która „utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy”; częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w „znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji”. Ocenę stopnia i trwałości niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy wywodzi się z przewidzianych w art. 13 ustawy przesłanek, a więc: stopnia naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji, możliwości wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowości przekwalifikowania zawodowego, przy wzięciu pod uwagę rodzaju i charakteru dotychczas wykonywanej pracy, poziomu wykształcenia, wieku i predyspozycji psychofizycznych, odnoszących się jedynie do ustalania stopnia lub trwałości niezdolności do pracy.

Mając na uwadze, że podstawą ustalenia przez Sąd Apelacyjny całkowitej czasowej niezdolności do pracy ubezpieczonego była opinia biegłych lekarzy, która w ocenie Sądu Najwyższego budzi wątpliwości, bowiem jest ona wewnętrznie sprzeczna - z jednej strony stwierdza u badanego całkowitą niezdolność do pracy, z drugiej strony wskazuje na pomyślne rokowania co do odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu - stwierdzić należy, że nie stanowiła ona wystarczającej podstawy do przyjęcia stopnia całkowitej niezdolności do pracy ubezpieczonego, skoro całkowita niezdolność do pracy w myśl art. 12 ust. 2 dotyczy ubezpieczonych, którzy utracili zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy. Częściowa niezdolność do pracy polega na utracie w znacznym stopniu zdolności do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji. Doniosłe znaczenie w konstrukcji częściowej niezdolności do pracy (której definicję zawiera art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) ma podkreślenie, że chodzi o ocenę zachowania zdolności do wykonywania nie jakiejkolwiek pracy, lecz pracy „zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji”. Z ustaleń dokonanych przez biegłych w niniejszej sprawie wynika, że w przypadku wnioskodawcy nie było

możliwe podjęcie pracy w wyuczonym zawodzie kucharza, do którego wykonywania miał formalne uprawnienia. W grę wchodziło jedynie przekwalifikowanie zawodowe do innej pracy z wyłączeniem pracy: na wysokości, przy elektryczności, maszynach w ruchu i prowadzenia pojazdów komunikacyjnych. Zatem w oparciu o ustalenia biegłych zgodnie z art. 12 i 13 ustawy emerytalnej Sąd Apelacyjny uprawniony był do przyjęcia jedynie częściowej niezdolności ubezpieczonego do pracy, skoro - jak wynika z ustaleń - istniała możliwość podjęcia jakiegokolwiek prostej pracy w sytuacji, gdy ubezpieczony utracił zdolność do pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że osobą częściowo niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest pracownik, który w wyniku choroby ma w istotny sposób ograniczoną zdolność do pracy, może natomiast wykonywać zatrudnienie niżej kwalifikowane, o niższych zarobkach (por. wyrok Sądu Najwyższego z 17 listopada 2000 r., II UKN 59/00, LexPolonica nr 351075).

Mając powyższe na uwadze, stwierdzić należy, że przyznając ubezpieczonemu prawo do renty socjalnej Sąd Apelacyjny dokonał niewłaściwej wykładni przepisu art. 4 i 5 ustawy o rencie socjalnej w związku z art. 12 i 13 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, które stanowią podstawę do przyznania wnioskowanego prawa. Sąd błędnie przyjął ustalenie biegłych o całkowitej czasowej niezdolności do pracy, w sytuacji - gdy z tej samej opinii biegłych wynikało, że wnioskodawca nie jest niezdolny do wykonywania jakiegokolwiek pracy, bowiem jest możliwe jego przekwalifikowanie do wykonywania innych prac zarobkowych. W tej sytuacji sąd winien zażądać wyjaśnień biegłych w przedmiocie złożonej opinii pisemnej w celu usunięcia wyżej przedstawionych wykluczających się wzajemnie ustaleń.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.